

ПОГЛЯД НА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ІНВЕСТИЦІЯ»

Проаналізовані сучасні точки зору щодо визначення категорії «інвестиції», розкриті їх переваги та недоліки, запропоновано визначення сутності інвестицій на основі підходу, що орієнтований на досягнення синергетичного ефекту.

Ключові слова: інвестиції, капітал, прибуток, доход, соціальний ефект, фінансові ресурси, синергетичний ефект, сутність.

Синенко И. А. Взгляд на сущность категории «инвестиция». *Анализируются современные точки зрения относительно определения категории «инвестиции», раскрыты их преимущества и недостатки, предложено определение сущности инвестиций на основе подхода, который ориентирован на достижение синергического эффекта.*

Ключевые слова: инвестиции, капитал, прибыль, доход, социальной эффект, финансовые ресурсы, синергический эффект, сущность.

I. O. Sinienko. A view on the of “investment” category. *The modern points of view are analyzed in relation with determination of category «investments», revealed were its advantages and failures, determination of essence of investments is offered on the basis of approach which is oriented to achievement of synergistical effect.*

Keywords: investments, capital, income, profit, social effect, financial resources, synergistical effect, essence.

Постановка проблеми. Інвестиції – одна з найбільш часто використовуваних в економічній системі категорій як на макро-, так і на мікрорівні. Однак, незважаючи на виключну увагу дослідників до цієї ключової економічної категорії, наукова думка досі не виробила універсального визначення інвестицій, яке відповідало б потребам як теорії, так і практики, а також було б адекватним з позицій конкретного суб'єкта їх здійснення – держави, підприємства, домогосподарства тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-практичні аспекти категорії «інвестиції» досліджені в багатьох наукових роботах відомих вітчизняних і зарубіжних учених. Ваговитий вклад до вирішення цієї проблеми внесли Брю С. Л., Долан Е. Дж., Ліней Д. Макконел К. Р., Мертенс А., Перар Ж., Самуельсон П., Шарп У., Гітман Л., Джонк М., Бланк І., Висневський В., Золотогородов В.Г., Ковалев В.В., Назаров М.Г., Обозов С.А., Поддєрьогін А.М., Рогожин П., Сергєєв І.В., Шевчук В., Федоренко В. Г. та ін..

Мета статті – аналіз сучасних підходів до визначення категорії «інвестиції» та виявлення її сутності на основі генезису та еволюції даної категорії, а також через уточнення очікуваних кінцевих результатів.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо декілька точок зору на категорію «інвестиції». Отже, інвестиції на погляд Макконела К. Р. та Брю С. Л. – це витрати на виробництво та накопичення засобів виробництва і зростання матеріальних запасів [8] Але ж це визначення може характеризувати і процес кредитування, до того ж накопичення засобів виробництва і зростання матеріальних запасів можуть бути недоречними за умови низької миттєвої ліквідності підприємства, бо це може призвести до послаблення фінансового стану і погіршення стосунків з партнерами по бізнесу.

На думку Золотогогорова В.Г. категорія інвестицій зводиться за фінансовим визначенням до всіх видів активів, що вкладаються в господарську діяльність в цілях здобуття доходу; а за економічним - до витрат на створення, розширення або реконструкцію і технічне переозброєння основного і оборотного капіталу[5]. Якщо мова йде про реальний сектор інвестування, доречніше розглядати його метою отримання прибутку, а не доходу.

Сергєєв І.В. уточнює, що об'єктом інвестування є реальний сектор або фінансовий – але

* аспірант, Приазовський державний технічний університет, м. Маріуполь

не вказує мету: інвестиції - грошові кошти держави, підприємств і фізичних осіб, що направляються на створення, оновлення основних фондів, розширення виробничих потужностей (реальні), що діють, а також на придбання акцій, облігацій і інших коштовних паперів і активів [14].

У фінансово-економічному словникові Назарова М.Г. надається таке визначення: інвестиції - вкладення в основний та оборотний капітал з метою отримання доходу. Інвестиції в матеріальні активи - вкладення в рухоме та нерухоме майно (землю, будівлі, обладнання та ін). Інвестиції в фінансові активи - вкладення в цінні папери, банківські рахунки та інші фінансові інструменти [18].

На думку Перара Ж. «інвестиції – додаткові вкладення до вже існуючих коштів, тобто це вкладення, що спрямовані на розширення бізнесу або створення умов для підвищення ефективності його функціонування» [12], тобто він розглядає інвестиції з позиції власника бізнесу, який не обов'язково буде «додатково вкладати» власні кошти у свою діяльність, адже є зовнішні інвестори, до того ж виключаються стартові капіталовкладення з поняття інвестицій.

Інвестиції - вкладення матеріальних і фінансових ресурсів з метою здобуття вигідних в майбутньому результатів. Під результатом можна розуміти як здобуття прибутку (доходу), так і досягнення деякого соціального ефекту, який може розглядатися інвестором як інвестиційний потенціал [10, 11]. Таке трактування більш доречно, але не уточнюється, що розуміється під терміном «соціальний ефект», який очікує інвестор.

Більш прийнятним ми вважаємо погляд на інвестиції Ковалева В.В., який розглядає їх як «цілеспрямований вклад на визначений термін капіталу у всіх його формах у різноманітні об'єкти (інструменти) для досягнення індивідуальних цілей інвесторів» [7].

Визначення терміна «інвестиція», наведено також в Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», згідно з яким це господарська операція, що передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Незрозуміло, придбання активів, чи все ж таки обмін, та яке саме майно, в обмін на яке підприємство отримує основні фонди, нематеріальні активи та таке інше. До того ж не уточнюється мета даної господарської операції.

А ось таке визначення надає Державна податкова адміністрація України: «Інвестиція - це господарська операція, яка передбачає внесення коштів або майна до статутного фонду юридичної особи в обмін на корпоративні права, емітовані такою юридичною особою.» [2]. Отже, йдеться про власників юридичної особи, бо поповнюється саме статутний фонд і саме в обмін на корпоративні права, які представляють собою право особи, доля якої визначається в статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочність на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, здобуття певної частини прибутку (дивідендів) даної організації і активів в разі ліквідації останньою відповідно до закону, а також інша правомочність, передбачена законом і статутними документами. Іншими словами, доля внеску до статутного фонду підприємства є корпоративними правами, до того ж відомо, що акціонерні суспільства на підтвердження долі в статутному фонді видають своїм засновникам (акціонерам) акції, а ось інші суспільства – ні. Таким чином, з цього трактування частково виключені фінансові інвестиції, адже відповідно до пункту 7.6 Закону України від 22.05.97 г. «Про оподаткування прибутку підприємств», фінансова інвестиція - це господарська операція, що передбачає придбання як корпоративних прав, так і коштовних паперів, деривативів і інших фінансових інвестицій.

Інвестиції розглядають Долан Е. Дж. та Ліней Д. на макрорівні і визначають їх як збільшення обсягу капіталу, що функціонує в економічній системі, тобто збільшення пропозиції виробничих ресурсів, що здійснюються людьми [4].

У словнику іншомовних слів надається таке визначення: інвестиція – довгострокові вкладення капіталу в різні галузі економіки країни і за її межами [15]. Але ж інвестиції можуть мати короткостроковий характер - короткострокові фінансові вкладення в облігації, депозитні сертифікати строком обігу до одного року, які складають оборотні активи підприємства, що не задіяні у основній діяльності.

Більш детально категорію «інвестиції» визначено Законом України «Про інвестиційну діяльність» як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Отже, з вище сказаного виходить, що метою інвестування є досягнення конкретного ефе-

кту, який може носити як неекономічний характер (соціальний, екологічний тощо), так і економічний. На рівні підприємства пріоритетною цільовою установкою інвестицій є досягнення, як правило, економічного ефекту, який може бути отриманий в формі приросту суми інвестованого капіталу, позитивної величини інвестиційного прибутку, позитивної величини чистого грошового потоку і т. ін.. Досягнення економічного ефекту інвестицій визначається їх потенційною здатністю генерувати дохід.

Створення прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту, як мета інвестиційної діяльності, що зазначено Законом України «Про інвестиційну діяльність», зустрічається і у інших джерелах. Нажаль, оперуючи терміном «соціальний ефект», український законодавець не утрудняє себе необхідністю дачі визначення або хоч би переліку ознак, що дозволяють його характеризувати.

На наш погляд соціальний ефект полягає в тому, що внаслідок діяльності досягаються соціальні цілі, що стоять не лише перед певною групою осіб, але й перед суспільством взагалі. Особистий соціальний ефект досягається при звичайних споживчих відносинах, що не пов'язані з інвестуванням. Суспільний соціальний ефект не має індивідуального характеру і поширюється на необмежене (чи визначене) коло осіб.

Термін «соціальний ефект» має різні ступені конкретизації. У вузькому сенсі – це поліпшення умов праці та побуту людей. Що до умов праці, то корисний результат у сфері виробництва досягається за допомогою застосування нової техніки, яка відіграє важливу роль у забезпеченні техніки безпеки, використанні системи охорони праці, поліпшенні санітарних, економічних та естетичних умов, зниженні виробничих шумів і т. і.. З вищесказаного можна дійти висновку, що соціальний ефект досягається у результаті реальних інвестицій.

У більш широкому розумінні соціальний ефект, окрім названих сфер та результатів, поширюється практично на всі аспекти життя людини, її матеріальний та духовний достаток, до яких відносяться забезпеченість людей їжею, одягом, житлом, медичним обслуговуванням, культурою т. і., отже, соціальний ефект характеризує міру задоволеності населення якістю життя, а його основний показник – підвищення якості життя людей в результаті інвестиційної діяльності. З цієї позиції, можна прийти до висновку, що під даним терміном, можливо, слід розуміти окремі інвестиційні проекти, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних сфер економіки, соціальної сфери і територій.

В будь-якому разі визначати, чи направлено інвестування в кожній конкретній ситуації на досягнення соціального ефекту, буде уповноважений державний орган або, в разі виникнення розбіжностей, – суд. Зауважимо, що неекономічний ефект може очікувати вкладник капіталу в соціальні об'єкти, благодійну діяльність, спонсорство та таке інше, яке до зростання капіталу не призводить, тому таке вкладення отримує ознаки фінансування, а не інвестування, бо метою інвестицій, як вважає більшість науковців, має бути зростання суми вкладеного капіталу, яке забезпечується вкладанням лише в об'єкти підприємницької діяльності. З цих міркувань недоцільно акцентувати на досягненні соціального або будь-якого іншого неекономічного ефекту від інвестицій, тому засадничим моментом для визнання матеріального або нематеріального вкладу інвестицією буде факт створення прибутку (доходу) від такого вкладення.

Окремі положення законодавчого визначення, з думки Поддєрьогіна А.М., неповно і навіть неправильно трактують поняття «інвестиції», тому на його думку інвестиції – це вкладення капіталу в об'єкти підприємницької діяльності з метою забезпечення його зростання в майбутньому періоді [19]. Отже, він акцентує метою інвестування не створення прибутку (доходу) або соціального ефекту, а забезпечення зростання в майбутньому періоді капіталу.

Цю мету інвестування підкреслюють як головну найбільш відомі зарубіжні економісти. Так, у монографії «Інвестиції» У. Шарп разом з іншими американськими вченими визначає: «У найбільш широкому розумінні термін «інвестувати» означає розстатися з грошима сьогодні з тим, щоб отримати більшу суму їх у майбутньому». Аналогічне визначення цього терміна подається в монографії «Основи інвестування», підготовленій американськими економістами Л. Гітманом та М. Джонком: «...інвестиція – це спосіб розміщення капіталу, який має забезпечити збереження або зростання суми капіталу». Ця мета інвестицій підкреслюється й у визначеннях українських економістів у працях з цього питання – в монографіях І. Бланка «Інвестиційний менеджмент», А. Мертенса «Інвестиції», В. Шевчука і П. Рогожина «Основи інвестиційної діяльності» та інших.

З погляду класичної економічної теорії, приріст капіталу повинен бути достатнім, щоб

компенсувати інвестору відмову від використання наявних засобів іншим способом, винагородити його за ризик, відшкодувати збитки від інфляції в майбутньому періоді та недержання процентів від банківських вкладень капіталу. Одним з джерел приросту капіталу та рушійним мотивом здійснення інвестицій є прибуток (причому може бути наявним часовий лаг між процесом інвестування та отриманням прибутку).

Говорити про зростання капіталу на нашу думку не зовсім доречно, бо згідно з теорією грошей та кредиту кошти набувають ознак капіталу, якщо виконують функцію накопичення чи засобу платежу, а, отже, коли сума коштів, отриманих від певного вкладення більша за авансовану, тобто передбачається самозростання. В іншому випадку капітал ніби втрачає свої якості.

Отже, інвестицію представляють як кошти, активи, цінності, але ж за умови зростання вони набувають ознаки капіталу.

Об'єкт інвестування стає прямо або опосередковано власністю інвестора, з чого витікає підзвітність проекту або фірми інвесторові. Саме цим принципово відрізняються інвестиції від, скажемо, кредитів, бо кредит має бути повернений в будь-якому разі незалежно від прибутковості проекту, а інвестиції повертаються лише в тому випадку, якщо проект розвинувся і став прибутковим. Якщо ж проект виявився збитковий, то інвестиції (або їх частина) зазвичай втрачаються. Проте і прибуток інвестора в разі успішності проекту як правило помітно вище (за умовами контракту), ніж у кредитора. Прибутковість інвестиції забезпечує добробут власника.

Але й факт створення прибутку (доходу) як результату інвестиційної діяльності не є однозначно підтвердженим, бо коли мова іде про іноземні інвестиції, аналіз міжнародних актів у сфері інвестування, зокрема двосторонніх угод, підписаних Україною з рядом держав (наприклад, Угода між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії про сприяння і взаємний захист інвестицій від 10 лютого 1993 року, Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про заохочення і взаємний захист інвестицій від 27 листопада 1998 року і ін.), не виявляє яких-небудь норм, що характеризують інвестиції як вигляд вкладення, обов'язково створюючи дохід (прибуток) для країни, в яку здійснюються інвестиції, або для її резидентів. А враховуючи положення Закону України «Про міжнародні договори України» і статті 22 Закону про інвестиційну діяльність, які визначають пріоритетність норм міжнародних угод перед нормами чинного законодавства України в разі виникнення протиріч між ними, можна узяти на себе сміливість заявляти, що стосовно правовідносин інвестування за участю нерезидентів тих країн, з якими Україна підписала подібні угоди, поняття «інвестиція» може трактуватися як вкладення, що не обов'язково створює прибуток (дохід) для країни, в яку здійснюються інвестиції, або для її резидентів.

Інше питання виникає при аналізі норм національного законодавства України, яке, якщо формально личити до тлумачення вищезгаданих норм Законів України «О інвестиційної діяльності», «Про режим іноземного інвестування», «Про зовнішньоекономічну діяльність» і ін., не конкретизує, ким саме має бути отриманий прибуток (дохід): інвестором або ж державою Україна, або її резидентами. А, отже, питання залишається відкритим.

Слід пам'ятати, що інвестиція є фінансовою категорією.

Якщо звернутися до історичних джерел поняття «інвестиції», які лежать у німецькій (investition) та латинській мові (investire, investio) – облачать, наділять[15]., та урахувати, що згідно з тлумаченням «облачати» – це облатати щось, сплатити, покривати, закутувати собою, «наділяти» - забезпечувати, обдаровувати або давати комусь або всім долю, частину (наділ та кож майно, що дісталось по спадку або в дар, долю, доля при діленні, розділ чогось)[1], то можна запропонувати таке визначення: інвестиція – це форма надання долі в капіталі певного суб'єкта економіки з метою покриття браку його фінансових ресурсів. В такому разі необхідно зрозуміти більш глибоко категорію «інвестиції», а, отже, розглянути сутність категорії «фінансові ресурси», звернувшись до генезису і еволюції її складових. Спочатку термін «ресурси» походив від лат. «resurgo» – «виникаю знову» [15]. У перекладі з французької мови термін «ressource» [16] означає допоміжний засіб, тобто щось таке, що може бути використане з певного джерела (запаси, засоби, матеріали і тому подібне) на певну мету. Згідно нового тлумачного словника української мови [9] «ресурси» це – засіб, можливість, якими можна скористатися у разі потреби; грошові цінності, джерело фінансових доходів. Слово «фінанси» виникло від лат. «finantia» – «платіж» [15] і від французького «finances», тобто «грошові кошти» [16] У словосполученні термін «фінансові ресурси» можна визначити як «виникаючі знов платежі» у відтворювальному процесі, що характеризують кругообіг, трансформацію і поверненість грошо-

вих ресурсів. Таким чином, фінансові ресурси – це засоби, що акумулюються суб'єктом економіки з внутрішніх і зовнішніх джерел, до грошових фондів і в не фондівій формі з метою забезпечення процесу розширеного відтворення шляхом трансформації їх в інші види ресурсів, а також з метою досягнення високих фінансових результатів.

Отже, категорію «інвестиція» можна охарактеризувати як форму надання долі в капіталі певного суб'єкта економіки з метою покриття браку засобів, які необхідні для забезпечення процесу розширеного відтворення та досягнення високих фінансових результатів.

Але, щоб окреслити сутність категорії «інвестиція», звернемося до визначення поняття «сутність». Сутність – це комплекс сталих, глибинних, причинно-наслідкових зв'язків між економічними явищами та процесами і відносин, які визначають основні риси, особливості і тенденції розвитку певної системи.

Отже, інвестиція, на нашу думку, це економічні відносини між власником та користувачами капіталу з приводу його розподілу та використання в обмін на спеціальні інструменти, що підтверджують права власника на капітал, з метою досягнення синергетичного ефекту. При цьому, під синергетичним ефектом ми розуміємо взаємозв'язок сприятливих генеративних результатів капіталовкладення, що отримані всіма суб'єктами розглянутих економічних відносин. Прояв синергетичного ефекту інвестицій потребує подальшого вивчення.

Висновки

В результаті проведеного дослідження було розглянуто недоліки визначення категорії «інвестиції», що надало підстави для висновків:

1. Існуючі трактування не враховують всі потенційні об'єкти інвестицій та у більшості трактувань не визначаються суб'єкти відносин.

2. Мета інвестицій зводиться до отримання або прибутку (доходу), або соціального ефекту, що не відповідає сучасним реаліям.

Запропоновано визначення категорії «інвестиції» з урахуванням генезису і еволюції її складових, як форму надання долі в капіталі певного суб'єкта економіки з метою покриття браку засобів, які необхідні для забезпечення процесу розширеного відтворення та досягнення високих фінансових результатів

Визначена сутність «інвестиції», як економічних відносин між власником та користувачами капіталу з приводу його розподілу та використання в обмін на спеціальні інструменти, що підтверджують права власника на капітал, з метою досягнення синергетичного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Даль В.И. Словарь живого великорусского языка. – М.: ООО "Издательство АСТ", 2007, с. 1144
2. Державна податкова адміністрація України 18.01.99 р. N 319/6/15-1116. Щодо оподаткування податком на прибуток товарно-матеріальних цінностей, що вносяться в установленому порядку до статутного фонду підприємства у вигляді прямих інвестицій
3. Висневский В. Депозитный счет как инвестиция// Юридическая практика -2004- № 41 (355)
4. Долан Э. Дж., Линей Д. Рынок: макроэкономическая модель. – СПб, 1992.-369с.
5. Золотогородов В.Г. Инвестиционное проектирование: Учебное пособие. -Мн.: ИП «Экоперспектива», 1998. -463 с.
6. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег //Антология экономической классики. – М., 1993. – 362 с.
7. Ковалев В. В. Методы оценки инвестиционных проектов. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 144 с.
8. Макконел К. Р., Брю С. Л. Экономика. - М., 1992. -1115с. – с.388
9. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах. Т.3. /ЯременкоВ.В., Сліпушко О.М. –К.: Аконті, 1999, с. 899.
10. Обозов С.А. Инвестиции в промышленности: Нижегородский вариант сотрудничества администрации города и предприятий. Сер. «Инвестиции». -Н.Новгород, НИСОЦ - Изд-во Волго-Вятской академии государственной службы, 1998, -68 с.
11. Обозов С. А. Формирование инвестиционного потенциала предприятий промышленности, строительства и городского хозяйства: монография. -Н.Новгород: Изд. ННГУ им.

- Н.И. Лобачевского, 1998, -283 с.
12. Перар Ж. Управление финансами: с упражнениями. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 480 с.
 13. Самуельсон П. Экономика. – М.: Прогрес, 1964. –842с
 14. Сергеев И.В. Экономика предприятия: Учебное пособие. -М.: Финансы и статистика, 1999.
 15. Словарь иностранных слов /Под ред. Мельничука О.С, - Киев, 1977, с. 586, с. 709.
 16. Советский энциклопедический словарь /Под ред. Прохорова А.М. – Г.: Советская Энциклопедия, 1987. – 1599 с.
 17. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент: Навч. посіб. – К.: МАУП, 1999.-191с.
 18. Финансово-экономический словарь /Под ред. М. Г. Назарова. – М.: АО «Финстатинформ», 1995. –224 с.
 19. Фінансовий менеджмент: конспект лекцій (КНЕУ) – Поддєрьогін А.М.// http://www.vuzlib.net/fm_P/8-2.htm

Рецензент: Г.І. Брігченко
д-р екон. наук, ПДТУ

Стаття надійшла 14.04.2010

УДК 316.422

Василенко В. М.¹

ІНВЕСТИВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

У статті досліджується інноваційна діяльність як складова економіки знань в Україні, аналізується стан інвестування інноваційної діяльності, а також викладено пошук можливостей щодо створення ефективних схем її інвестиційного забезпечення.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інноваційна діяльність, економіка знань, інновації, інвестування.

Василенко В. Н. *Инвестирование инновационной деятельности как составляющей экономики знаний. В статье исследуется инновационная деятельность как составляющая экономики знаний в Украине, анализируется состояние инвестирования инновационной деятельности, а также изложен поиск возможностей по созданию эффективных схем ее инвестиционного обеспечения.*

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, инновационная деятельность, экономика знаний, инновации, инвестирование.

V.M. Vasylenko. *Investment into innovations as a component of knowledge economics. The paper investigates the innovation activities as a component of the knowledge economy in Ukraine, examines the state of innovation investment, and outlines the search of the opportunities to develop effective ways to ensure its investment.*

Keywords: intellectual capital, innovation, knowledge economy, innovation and investment.

Постановка проблеми. У вирішенні завдань виходу країни з кризи, забезпечення динамічного сталого розвитку економіки вирішальна роль належить інноваціям, інноваційній діяльності, які здатні забезпечити безперервне оновлення технічної та технологічної бази виробництва, освоєння і випуск нової конкурентоспроможної продукції, ефективно проникнення на світові ринки товарів і послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою дослідження інтелектуального капіталу як складової економіки знань займалися відомі зарубіжні вчені такі як: Г. Беккер,

¹ аспірант, Приазовський державний технічний університет, м. Маріуполь